

Фондация "Фридрих Еберт"

Бюро България

Анализи

Георги Карасимеонов (Ред.)

Институт за политически и правни изследвания

БАРОМЕТЪР

Политическите партии в България

Тримесечен обзор
Юли – септември 2008

■ Политическата ситуация в България се определяше от силния обществен и политически ефект, който предизвикаха докладите на ОЛАФ и Европейската комисия за ситуацията и напредъка на страната в областите на правосъдието и вътрешния ред. Те поставиха на дневен ред въпроса, не само за намиране на механизми за преодоляване на критиките на европейските институции, но и за търсенето на политическа отговорност за неизпълнените ангажименти към ЕС.

■ Отношенията между трите партии в управляващата коалиция остават сложни, но на този етап не може да се очаква нейното разпадане. Отхвърлянето на вота на недоверие, внесен от опозицията потвърждава това. До голяма степен, бъдещето на тройната коалиция ще зависи от политическите стратегии на отделните партии в нея, с оглед приближавашите избори догодина.

■ Въпреки общите действия с ДСБ и СДС от ГЕРБ са категорични, че ще участват самостоятелно на следващите парламентарни избори. На изборите за Европейски парламент, които също ще се проведат догодина е възможно общо явяване, но това все още е в сферата на преговорите и още няма категорично решение на ръководството на ГЕРБ.

СЪДЪРЖАНИЕ

съдържание	1
1. Политическата ситуация	2
2. Състояние на политическите партии и развитие на партийната система в България.....	4
2.1. Партиите от управляващата коалиция	4
2.1.1. БСП.....	4
2.1.2. НДСВ	5
2.1.3. ДПС	6
2.2. Опозиционните партии в дясното политическо пространство	7
2.2.1. СДС	7
2.2.2. ДСБ.....	8
2.2.3. БНД	9
2.2.4. ГЕРБ.....	9
2.2.5. "Атака"	11
3. Общественото мнение	12
4. Основни изводи и прогнози	14

1. Политическата ситуация

Политическата ситуация в България се определяше от силния обществен и политически ефект, който предизвикаха докладите на ОЛАФ и Европейската комисия за ситуацията и напредъка на страната в областите на правосъдието и вътрешния ред. Всичко това постави на дневен ред въпроса не само за намиране на механизми за преодоляване на критиките на европейските институции, но и за търсенето на политическа отговорност за неизпълнените ангажименти към ЕС.

В този контекст за пореден път на преден план бе изведена необходимостта от промяна на политическия модел в България и нуждата от спешни реформи, за които обаче е необходим политически консенсус. Такъв обаче на този етап трудно може да се намери, показателно за което беше поведението на основните политически партии в страната през изминалите три месеца. Това, което прави впечатление вече години наред, е, че липсва ясно изразен консенсус между основните партии за провеждането на институционални реформи. Водещият мотив, диктуващ политическото поведение на отделните партии, е в много по-голяма степен свързан с техните партийни интереси, отколкото осъзнатата необходимост от реформи с оглед дългосрочната перспектива за развитие на страната.

Огласяването в българските медии на доклада на ОЛАФ предизвика силен обществен и медиен отзвук, който още повече разклати доверието на гражданите в политиките и институциите на страната. На преден план излязоха съмненията за корупция по високите етажи на властта, което се отразява крайно негативно на международния облик на България.

В доклада на ОЛАФ се изброяват проекти за над 32 млн. евро, по които са установени злоупотреби и източване на средства от еврофондовете. Най-голямо внимание бе отделено на случая с бизнесмените Людмил Стойков и Марио Николов. Според ОЛАФ

групата Николов-Стойков е "престъпна мрежа от компании, която включва повече от 50 български, европейски и офшорни фирми". В доклада пише още, че тази мрежа има "близки връзки с настоящото българско правителство". Особено тревожна е констатацията на ОЛАФ, която гласи, че "в българското правителство и държавните служби има влиятелни сили, които нямат интерес да бъде наказано нито едно лице от групата на Людмил Стойков, разследван за източване на 6.5 млн. евро от САПАРД".

В доклада се сочи още, че Людмил Стойков е финансирал кампанията на президента Георги Първанов. В отговор на това Първанов заяви, че неговата кампания е проведена прозрачно и средствата по нея са огласени публично, поради което той не се притеснява от направените разкрития. Първанов дори изрази съмнения върху достоверността на доклада и поиска официално становище на ОЛАФ по случая, тъй като се засяга престижът на български институции. От ОЛАФ отговориха, че категорично застават зад написаното. Реакцията на опозицията не закъсня, като болшинството от десните партии поискаха незабавна оставка на правителството и президента.

Политическото напрежение се изостри още повече след оповестяването на редовния доклад на Европейската комисия за напредъка на България. С доклада се оповестява решението на Комисията за отнемане на акредитациите на две агенции по програма ФАР – в Министерството на финансите и в това на регионалното развитие и благоустройство, а също така и за замразяването на финансирането по предприсъединителните фондове по програмите ФАР, ИСПА и САПАРД. Докладът на ЕК сочи още, че страната не бележи напредък в борбата с корупцията и организираната престъпност.

Реакцията на управляващите се състоеше в общата констатация, че докладът е тревожен, но в същото време е обективен. За пореден път правителството заяви, че ще

предприеме спешни мерки по отношение на постигане на конкретни резултати. От прокуратурата също излязоха с позиция, че въпреки критиките и липсата все още на реални резултати в борбата с корупцията и организираната престъпност тяхната работа се движи в правилната посока и много скоро това ще проличи с конкретни присъди.

От опозицията реагираха очаквано, като внесоха за пореден път вот на недоверие към правителството, който не доведе до желанието от тях резултат. Някои от опозиционните партии дори призоваха за напускане на парламента на цялата опозиция, но тази идея бързо беше изоставена.

Поведението, което демонстрираха партиите както от управляващата коалиция, така и от опозицията след докладите, показва, че българските партии като цяло не оценяват реално случващото се и не разчитат сигналите на европейските институции. Нещо повече, партиите търсят по-скоро извличането на политически дивиденди за себе си от създалата се кризисна ситуация, отколкото желание и конкретни действия за нейното решаване.

Показателно за това поведение на българските партии е и тяхното отношение към предложените реформи за промени на изборната система и в Закона за политическите партии. Така и не бе намерен консенсус за промяната в изборната система, което пролича от проведен дебат по инициатива на президента Първанов с участието на всички водещи партии в страната и експерти. Георги Първанов настоя пред форума за въвеждане на смесена изборна система, където част от депутатите да се избират в едномандатни изборни райони. Повечето партии оспориха тази идея, изтъквайки различни доводи. Все пак бе постигнато известно съгласие за необходимостта от въвеждане на мажоритарен елемент, целта на който е от една страна да бъде засилена мотивацията на гражданите да гласуват, а от друга повишаване на доверието към партиите от страна на изборителите.

Реализирането на промяна в изборната система предстои, но тя със сигурност няма да бъде кардинална, показателно за което са нагласите на основните политически партии в сегашния парламент.

Политическата ситуация през изминалото тримесечие беше повлияна от продължителните протести на фермери и млекопроизводители, които искаха от правителството изплащане на обещаните субсидии от еврофондовете. Такива протести бяха проведени на много места в страната, като дори се стигна до сблъсъци с полицията.

Друг особено дискутиран въпрос беше този за разпределението на средствата от бюджетния излишък. От опозицията заявиха, че отново ще бъдат облагодетелствани групи и икономически интереси, близки до управляващите. Самите партии от управляващата коалиция също имаха различни идеи. От БСП поставиха акцента върху социалната сфера и пенсиите, от НДСВ настояваха повечето средства да отидат в Сребърния фонд за пенсии, а също така и за здравната каса. ДПС от своя страна отделят по-важно значение на това повече средствата да послужат за инфраструктурни проекти.

Към края на месец септември се разгоря нов скандал, свързан с неотдавна създадената Държавна агенция за национална сигурност (ДАНС). Нейни служители бяха обвинени, че злоупотребяват с правата си при използване на специални разузнавателни средства и други методи за подслушване на политици и журналисти. Въпреки че ръководството на ДАНС опроверга обвиненията за злоупотреба с власт, този скандал стана повод за нови атаки срещу правителството и призови за оставката му. Ударите срещу новата агенция са особено болезнени, тъй като тя трябва да е нов инструмент за борба срещу корупцията по високите етажи на властта и при тази ситуация може да намалее нейната ефективност в интерес на заинтересувани политически и икономически среди.

2. Състояние на политическите партии и развитие на партийната система в България

2.1. Партиите от управляващата коалиция

Докладите на ОЛАФ и Европейската комисия поставиха за пореден път на изпитания работата на правителството и стабилността на тройната коалиция. Отношенията между трите партии в нея остават сложни, което обаче не поставя въпроса за стабилността на коалицията поне на този етап. Отхвърлянето на вота на недоверие, внесен от опозицията потвърждава това. До голяма степен, бъдещето на тройната коалиция ще зависи от политическите стратегии на отделните партии в нея с оглед приближаващите избори догодина.

2.1.1. БСП

Поведението на най-голямата партия от управляващата коалиция, БСП, се определяше до голяма степен от критичния доклад на Европейската комисия и засиления натиск на опозицията за сваляне на правителството, оглавявано от лидера на социалистите Станишев. Поради това за ръководството на БСП основен приоритет е запазване стабилността на коалицията и недопускане на възможност за предсрочни парламентарни избори.

За тази цел социалистите са изправени пред задачата да съумеят да запазят целостта на коалицията, което зависи до голяма степен от поведението на коалиционните им партньори, а не толкова от действията на опозицията, които до този момент се оказват неэффективни с цел провокиране на предсрочни избори. ДПС твърдо поддържа цялостта на правителството, поради което отношенията на БСП с тази партия остават стабилни и предсказуеми. По-различна е ситуацията с другия коалиционен партньор, НДСВ, където все повече се засилва желанието за излизане от коалицията. Това предизвиква известно напрежение между БСП и НДСВ, които все по-често влизат в спор по различни теми, свързани с дейността на коалицията и правителството.

Като партия, излъчила министър-председателя, отговорността, която носи БСП за работата на правителството, е най-голяма. Ето защо основната насока на дейността на БСП през този период беше да намери решения за преодоляване на негативните последици, които стоят пред страната и правителството след доклада на Европейската комисия. Премиерът Станишев заяви, че правителството ще направи всичко възможно в най-кратки срокове да бъдат изпълнени препоръките на Европейската комисия, за да може да бъде възстановено получаването на субсидиите от еврофондовете за страната.

Наближаващите догодина избори изправят БСП в ситуация, в която партията трябва да отчете резултатите от своето управление пред своя електорат. Тенденцията от последните избори, за местни органи на властта и за Европейски парламент, показва свиване в традиционния за партията електорат. Дори по-възрастното население и пенсионерите, които неизменно в голямата си част гласуваха за БСП през всичките години след рухването на комунистическия режим, сега се въздържат от гласуване. Причина за това е разочарованието от партията, спечелила изборите с програма, съдържаща редица социални обещания. Това води до промяна в стратегията на партията с цел възстановяване доверието на нейните избиратели. Особено показателни за това са последните три месеца, в които БСП започна да предприема реални стъпки, характерни за левите партии. Така например Висшият съвет на БСП излезе с предложение за учредяване на Движение на ветераните социалисти, част от проекта на партията за политики насочени към възрастните хора. В документа, в който се описват целите на организацията, се посочва необходимостта от по-голяма ангажираност на БСП с проблемите на възрастните хора. В реализацията на тази цел от БСП се ангажират в прилагането на различни идеи, като: разширяване на домашния патронаж; създаване на центрове за грижи и престой на възрастни

хора, като се предвиждат данъчни стимули за инвеститорите, и др.

Наред с това от БСП застъпиха идеята за изразходване на част от парите от бюджетния излишък в посока на подпомагане на пенсионерите и възрастните и предложиха сума от близо 500 млн. лева за тази цел. Тази сума включва еднократна добавка към пенсията в края на годината в размер на около 150 лева. Значителни средства са предвидени за социално подпомагане, включващо енергийни помощи за социално слабите и еднократни помощи за компенсирани на хората с най-ниски доходи.

Особено дискуссионна беше идеята на БСП за изпращане на 5 хил. пенсионери безплатно на море със средства от бюджетния излишък. Тази идея бе обявена не само от опозиционните партии, но и от НДСВ, за предизборен популизъм. На тази идея се противопоставиха и редица организации на пенсионерите, които я определиха като неуместна. Все пак правителството взе решение и на безплатна почивка заминаха стотици пенсионери, предимно от домове за възрастни.

Всичко това показва, че до края на мандата на правителството БСП ще продължава да демонстрира характера си на лява партия.

През изминалото тримесечие отново беше хвърлена сянка на съмнение за влошените отношения между президента Първанов и премиера Станишев. Това стана след изказване на кмета на Благоевград от БСП Костадин Паскалев, че президентът Първанов цели свалянето на Станишев от премиерския пост. Президентът и премиерът отрекоха информацията, като заявиха, че отношенията между тях са много добри.

2.1.2. НДСВ

И през изминалото тримесечие НДСВ продължи своята тактика на разграничаване от тройната коалиция, към която принадлежи. Въпреки това НДСВ подкрепи правителството при поредния вот на недоверие, внесен от

опозицията в Народното събрание. Паралелно с това НДСВ отправи критики към кабинета и по-специално към редица инициативи на БСП в социалната сфера. Всичко това показва стремежа на НДСВ да се дистанцира от някои действия на правителството, които безспорно се отразяват негативно на партията. От друга страна обаче действията на партията показват непоследователност – от една страна опит да се държи като опозиция на управлението, от което е част, а от друга да подкрепя целостта на правителството. Това поведение на партията има своето обяснение. В НДСВ все по-ясно се очертават две групи – едната настоява за излизане от правителството, тъй като счита, че това би повдигнало рейтинга на партията. Мотивът е, че по-този начин НДСВ ще увеличи своите шансове за влизане в следващия парламент, а оставането в коалицията със сигурност обрича партията на гибел. Другата група има противоположно мнение – да остане докрай в коалицията, като печели време, в което да търси коалиционна формула за участие в изборите догодина. Втората група се подкрепя от лидера Симеон Сакскобургготски, поради което за момента тя има надмощие.

Всичко това обаче води до двойственост и определено рефлектира върху образа на партията, като не води до търсения от ръководството ефект. Показателни за това са социологическите проучвания, които за момента не дават шансове на партията за самостоятелно влизане в следващия парламент. Това поставя все по-силно въпроса за търсене и намиране на подходяща форма и стратегия за участие на партията в парламентарните избори догодина.

Част от тази нова тактика на НДСВ е решението на ръководството за по-голямо присъствие в медийното пространство на водещите политици от партията. Особено силни са изявите на председателя на парламентарната комисия по вътрешен ред и сигурност Минчо Спасов, който става все по-популярен след критичните позиции, които зае по вре-

ме на скандала в МВР. Според Спасов са изразходвани неоснователно високи средства за използване на специални разузнавателни средства и подслушване, които на практика не са довели до никакъв резултат. Това засили напрежението между НДСВ и БСП, след като бившият министър Румен Петков отговори остро на нападите по негов адрес.

Друг повод за напрежение между НДСВ и БСП беше икономическата политика на правителството. НДСВ се противопостави на идеята на БСП за повишаване на преките данъци, чрез въвеждане на прогресивно по-походно облагане, и премахване на сегашния плосък данък след изчерпване на неговата необходимост. Министърът на държавната администрация Николай Василев заяви, че ако един подобен ход се реализира, това ще означава излизане от коалицията на НДСВ. Според Василев това е един популистски ход на БСП, защото приближават следващите парламентарни избори, и с подобни ходове социалистите смятат да мотивират левия електорат да подкрепи партията.

Важно предстоящо събитие за НДСВ е конгресът на партията, който ще се проведе в средата на октомври. На него до голяма степен ще станат ясни бъдещите ходове на партията. На форума ще се дебатира дали партията да се яви на следващите парламентарни избори самостоятелно или в коалиция. Вероятно ще се дискутира оставането на НДСВ в коалицията. Групата, която е за напускане на управлението, се очаква да предложи това да се случи след поредния доклад на Европейската комисия в средата на ноември, който вероятно също ще бъде негативен и критичен. Най-важната задача на Четвъртия редовен конгрес на партията е да избере ново ръководство, да гласува промените в устава и новото име на партията, които така и не бяха регистрирани в съда поради обжалването на част от делегатите за извършени нарушения при процедурата на миналия конгрес. Вероятно името на партията ще бъде това, което предишният конгрес гласува, но което не влече

в сила – Национално движение за стабилност и възход. На конгреса ще бъде обсъждана и предизборната програма на партията.

2.1.3. ДПС

Като партия от управляващата коалиция, ДПС понесе много критики от опозицията след доклада на Европейската комисия. Тенденцията на неспирни атаки срещу ДПС се запази и през този период, като освен от "Атака" към нападите се присъедини и лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов. Борисов заяви, че негова основна цел е отстраняването на ДПС от властта.

Последва реакция на лидера на ДПС Ахмед Доган, който изрази мнение, че подобна реторика създава предпоставки за изкуствено напрежение в държавата, от която българското общество няма нужда. Доган заяви, че опозицията не предлага реална алтернатива на сегашното управление, а шумните ѝ протестни акции и поредицата от вотове на недоверие издават единствено безсилие. Според Доган това, че дясната опозиция е слаба, не се отразява положително на функционирането на политическата система, тъй като всяка една държава има нужда от силна десница, която да предлага алтернативна политика.

По повод критиките на Европейската комисия Доган изрази мнение, че те са напълно основателни. За проблемите с усвояването на европейските фондове обаче не е виновно единствено правителството, което според лидера на ДПС полага максимални усилия, за да може страната да отговори на реалните предизвикателства на членството в ЕС. Основният проблем според Доган е липсата в страната на административен капацитет, който да е подготвен и да работи в новите условия и реалности след членството в ЕС. На преден план възниква необходимостта от подготвена държавна администрация, която да осъществява управлението, наблюдението и контрола по усвояването на еврофондовете, а такава в България липсва. Това според лидера на ДПС е особено трево-

жен проблем, който показва, че държавата трябва да положи допълнителни усилия, за да привлече в управлението компетентни и подготвени кадри, пречка за което са обаче изключително ниските заплати в сферата на държавната администрация.

В средата на месец август ДПС загуби своето мнозинство в общинския съвет на Ардино – община, която винаги се е числяла към бастионите на партията. След като ДПС трудно спечели местните избори там след напускането на партията от Мехмед Дикме, който се присъедини към “Новото време”, мнозинството на ДПС в общинския съвет беше особено крехко. ДПС загуби своето мнозинство, след като двама от съветниците, избрани от листата на партията, преминаха към групата на “Новото време”. Последница от това беше свалянето на председателя на общинския съвет Айдын Серкан (ДПС), като неговото място зае един от преминалите към “Новото време” отцепници, Гюнер Осман. След тази промяна последва реакция на областния управител на Кърджали Ангел Коджаманов, който обяви избора за нелегитимен поради нарушения при начина на избор. От “Новото време” заявиха, че дори и да има прегласуване, резултатът ще бъде същият.

2.2. Опозиционните партии в дясното политическо пространство

2.2.1. СДС

Най-важното вътрешнопартийно събитие за СДС през изминалото тримесечие беше проведената национална конференция на партията, която се състоя във Велико Търново в края на месец юли. На конференцията бяха направени промени в устава на партията, повечето от които бяха обект на множество дискусии месеци преди форума. Най-ключови са промените, които дават възможност за преки избори за лидер на партията и ръководни органи, а също така и провеждане на вътрешнопартийни избори за номиниране на кандидати за изборни длъжности – депутати,

кметове и общински съветници. Според лидера на партията Пламен Юруков промените правят СДС най-демократичната партия в страната, което ще има изключително позитивен ефект върху развитието на партията и най-вече на доверието на нейните членове и симпатизанти.

Тази промяна в устава е показателна за намеренията на СДС за по-голямо отвяряне към своите симпатизанти и към гражданите като цяло. С оглед приближаващите парламентарни избори от партията търсят удачни механизми за своя политически успех. Моментните проучвания на общественото мнение по отношение на нагласите на избирателите сочат ниска степен на доверие към партията и проблематични шансове за влизане в следващото Народно събрание. Ето защо с действия като промяната в устава на СДС в посока по-голяма вътрешнопартийна демокрация се цели именно преодоляването на тенденцията на спад в електоралната подкрепа за партията.

Друга от промените в устава е, че в партията няма да се допускат сътрудници на сегашните разузнавателни служби. До този момент забраната беше само за хора сътрудници на бившата Държавна сигурност. От СДС заявиха, че ще направят предложения тяхната идея да бъде реализирана и на национално ниво с промени в Закона за политическите партии, където всички кандидати за кметове, общински съветници, депутати, президентът и вицепрезидентът да бъдат проверявани дали сътрудничат на сегашните служби. От СДС предлагат забрана за участие в политиката на такива хора.

Тази идея на СДС за промяна в устава на партията дойде в момент, когато към лидера на СДС Пламен Юруков бяха отправени обвинения от изключения от парламентарната група на ОДС лидер на партия “Ред, законност и справедливост” Яне Янев, че Юруков е сътрудник на новата агенция за национална сигурност, ДАНС. Юруков окачестви информацията като клевета и лъжа. Според него,

това са опити на противници на СДС да дискредитират партията в момент, когато всички виждат, че тя възстановява доверието на избирателите и върви прогресивно напред.

Тези съмнения доведоха до недоволство на противници на Юруков в СДС, като дори се очакваше на конференцията да бъде повдигнат въпросът за неговата оставка. Това обаче не се случи. Според запознати промяната в устава на партията, непозволяваща членове на сегашните служби да членуват в СДС, направена от един от водещите политици на СДС в началото на прехода и бивш председател на Народното събрание Александър Йорданов, е направена именно заради Юруков, в случай, че обвиненията срещу него се окажат истина. Това би означавало, че той трябва да напусне лидерския си пост.

Тези обвинения обаче се оказаха компромат, тъй като ДАНС опроверга информацията след настояване на Юруков този казус да се изясни.

На Националната конференция на СДС беше решено да се започне подготовка за изработване на новата предизборна програма на партията. Освен това беше гласувана специална декларация за необходимост от предсрочни парламентарни избори и искане на оставката на президента заради това, че неговата кандидат президентска кампания е финансирана от хора, източвали еврофондове със свои фирми.

След доклада на ОЛАФ и този на Европейската комисия СДС започна общи опозиционни действия с ГЕРБ и ДСБ за сваляне на правителството. Въпреки това обаче СДС най-вероятно ще се яви самостоятелно на следващите парламентарни избори. От партията заявиха, че тяхната основна цел е формиране на силно дясноцентристко правителство след изборите догодина на базата на партията членки на ЕНП. Според ръководството на СДС само такова правителство може да промени негативната посока на развитие, по която в момента върви България в резултат на управлението на тройната коалиция.

2.2.2. ДСБ

През изминалото тримесечие в ДСБ преосмислиха своето отношение към ГЕРБ и нейния лидер Бойко Борисов, което постави началото на общи опозиционни действия между двете партии. Тази промяна в поведението на ДСБ е продиктувана от общата цел на партията, членки на Европейската народна партия (ЕНП) за сваляне на правителството на тройната коалиция поради спирането на средствата от европейските фондове за България. ДСБ беше една от опозиционните партии, които най-настоятелно отстояват необходимостта от провеждане на предсрочни парламентарни избори. От ръководството на партията считат, че правителството е показало своята неспособност и некомпетентност да ръководи страната в условията на реално членство в ЕС. От друга страна според ръководството на ДСБ корупцията във висшите етажи на властта е взела застрашителни размери, което води до влошаване на имиджа на България сред нейните партньори в ЕС и до последици, които нанасят силни вреди на страната като цяло. Според лидера на ДСБ Иван Костов до този момент България е пропуснала да се възползва от предимствата, които дава членството в ЕС, от което най-потърпевши са българските граждани.

ДСБ бяха особено критични и по отношение на разпределението на средствата от бюджетния излишък, което смята да извърши правителството. От ДСБ за поред път се обявиха срещу залагането на голям бюджетен излишък. Според ДСБ това се прави от управляващите с една-единствена цел – да се облагодетелстват фирми и групи, близки до партията от тройната коалиция, както се е случило и през миналата година.

Сближаването на отношенията между ДСБ и ГЕРБ обаче показва, че в партията, ръководена от Иван Костов, не са единни в оценката за предприемането на общи действия с партията на Борисов. Според запознати някои от водещите политици в партията не са съгласни с решението за сътрудничество с

ГЕРБ. Това за пореден път доказва, че недоволството в партията по отношение на лидера Костов расте. Въпреки това обаче Костов запазва стабилните си позиции и едва ли ще има промяна в лидерството на партията преди парламентарните избори през следващата година.

Една от водещите теми за ДСБ е стратегията на партията за следващите парламентарни избори. По всичко личи, че поне за момента ДСБ ще участва на изборите самостоятелно. Социологическите проучвания обаче сочат, че партията може да не попадне в следващия парламент (виж глава "Общественото мнение"). Ето защо, следващите месеци ще са решаващи за бъдещето на партията. Поради това ДСБ ще засилва своята опозиционна реторика и критики към кабинета. Това, което се наблюдава до момента е че от партията акцентират върху развитие на конкретни политики и предложения, които представят на гражданите.

2.2.3. БНД

Новоучредената от напусналите парламентарната група на НДСВ депутати партия Българска нова демокрация (БНД) за първи път попадна в социологическите проучвания. Те показваха, че партията за момента има относително ниска електорална подкрепа и при едно самостоятелно участие на изборите шансовете ѝ за влизане в парламента са нищожни (за повече виж глава "Общественото мнение"). Това поставя на дневен ред въпроса за търсене на удачна и успешна формула за участие на партията на следващите парламентарни избори. За момента възможните варианти изглеждат ограничени, като евентуални партньори могат да се търсят сред по-малки десни и либерални партии като "Ново време" например.

От БНД подкрепиха вота на недоверие към правителството, с което за пореден път показаха, че са опозиция на тройната коалиция. Лидерът на партията Николай Свиначков заяви, че страната се нуждае от спешни реформи за

преодоляване на проблемите, поради които получава постоянни критики от ЕС. Според Свиначков част от проблемите в страната са институционални и те могат да се решат с кардинални промени в конституцията, но това може да стане единствено чрез свикване на Велико народно събрание. С промените е необходим по-добър баланс между властите и най-вече реформи в съдебната власт.

През изминалото тримесечие БНД се запомниха с няколко инициативи, които партията предприе. Една от тях беше идеята за учредяване на независим граждански комитет, в който да влизат общественици, икономисти и неправителствени организации, който да контролира използването на средствата от фондовете на ЕС. От БНД заявиха, че през есента ще внесат проектозакон, чрез който да бъде регламентиран юридически този комитет. Преди това от БНД заявиха, че ще проведат консултации с всички политически партии, президента и премиера.

Друга от инициативите на партията е във връзка със създаването на нова постоянна парламентарна комисия, която да контролира Държавната агенция "Национална сигурност" (ДАНС). По този начин от БНД се противопоставиха на идеята на управляващите ДАНС да се контролира в рамките на сегашната комисия по вътрешна сигурност и обществен ред.

2.2.4. ГЕРБ

И през изминалото тримесечие ГЕРБ продължи да води в сондажите за електоралното поведение на избирателите. Това само по себе си засилва вниманието към партията от гледна точка на перспективите пред управлението на страната след парламентарните избори догодина. За ГЕРБ от особено важно значение е да бъде припозната от избирателите като алтернатива на сегашното управление, способна да възвърне загубения облик и влияние на десницата в България. В тази връзка са и инициативите на партията през последните месеци. ГЕРБ залага на легитимността, която

й дава членството в Европейската народна партия, за да представи себе си като дясната алтернатива на управлението.

В тази насока важни за отбелязване са първите стъпки на реално взаимодействие на ГЕРБ с двете основни десни партии, представени в парламента, СДС и ДСБ, за което вече стана дума. Целта на ГЕРБ по отношение на общите действия със СДС и ДСБ във връзка с желанието и търсенето на механизми за сваляне на правителството е по-скоро опит за засилване на общественото внимание върху проблемите на управлението, отколкото реална възможност за постигане на поставената от опозицията цел – предсрочни парламентарни избори.

От друга страна с общите действия с двете партии от "старата" десница в България, ГЕРБ цели да се легитимира като дясна партия. В тази връзка заслужава да се отбележи промяната в отношенията между ГЕРБ и ДСБ, за което вече стана дума. Особено красноречив сигнал за това беше едно интервю на Бойко Борисов във в. "Труд" от средата на август, където той заяви, че се извинява на Иван Костов за острите реплики и обиди, които е отправил по негов адрес. Това свое предишно поведение Борисов окачестви, като своя "груба грешка" и заяви, че в бъдеще е готов да работи с Костов в името на успеха на българската десница.

Тази нова политическа линия на поведението на ГЕРБ показва и началото на нов етап от развитието на партията с оглед приближаващите парламентарни избори догодина. ГЕРБ засили своята дейност като извънпарламентарна опозиция, показателно за което са редица нейни ходове. Така например съвместната подписка от името на ГЕРБ, СДС и ДСБ за сваляне на правителството, която се разпространява из улиците на страната е показателна в това отношение. От трите партии обявиха, че към края на септември са събрали повече от 1 млн. подписа.

Въпреки общите действия с ДСБ и СДС от ГЕРБ са категорични, че ще участват

самостоятелно на следващите парламентарни избори. На изборите за Европейски парламент, които също ще се проведат догодина, е възможно общо явяване, но това все още е в сферата на преговорите и още няма категорично решение на ръководството на ГЕРБ.

Освен това от ГЕРБ бяха особено критични след доклада на Европейската комисия и отнемането на акредитациите на двете агенции за разплащане със средства на ЕС. Лидерът на ГЕРБ Бойко Борисов нееднократно призова премиера Сергей Станишев сам да предизвика предсрочни избори, като подаде оставката на кабинета. Според Борисов единственият начин за справяне с проблемите, за които България търпи критики от ЕС, са предсрочните парламентарни избори и формирането на дясноцентристско управление.

Особено интересен момент в еволюцията на ГЕРБ е заявената позиция на лидера Борисов, че негов основен приоритет е изваждането на ДПС от управлението на страната – тема, която до този момент беше основна в политическото говорене на радикално дясната "Атака". Това показва, че ГЕРБ разширява спектъра от послания, насочвайки се не само към умерения десен избирател, но и към крайния полюс на политическия спектър. Показателно за това е реториката на Борисов по отношение на ДПС, проявена в много от публичните му изяви и интервюта в медиите, която през изминалите три месеца дори надминава крайния тон на Сидеров.

Критиките на лидера на ГЕРБ към правителството предизвикаха и реакцията на управляващите, които насочиха своите нападки към Борисов по отношение на дейността му като столичен кмет. Особено проблематичен за Борисов е проблемът със складирането на столичния боклук, за което България е заплашена със санкции от страна на ЕС. Този проблем съществува вече от няколко години, като до този момент се предприемат само временни стъпки за неговото разрешаване. По този въпрос започна задочен спор между премиера и столичния кмет

за това, чия е отговорността – на общината или на държавата в лицето на правителството. Според Станишев Бойко Борисов не се справя с управлението на столицата, поради което все повече губи влияние. Именно това е причината според премиера Борисов да настоява толкова силно за предсрочни избори, тъй като с времето той все повече доказва своя провал като кмет на София.

Друг въпрос, свързан с ГЕРБ и Борисов, заслужаващ коментар, е промяната във взаимоотношенията между столичния кмет и президента Първанов. До този момент нито един от двамата не беше отправял нападки към другия. Поради това дори Борисов търпеше критики от лидера на ДСБ Иван Костов, който го подозираше за съюзник на Първанов и постоянно го приканваше да се разграничи от него, за да могат двете партии – ГЕРБ и ДСБ, да водят диалог и сътрудничество по между си. След доклада на ОЛАФ, в който беше споменато, че кампанията на президента е била финансирана от групата на бизнесмените Николов-Стойков, отговорни за източване на еврофондове по програмата САПАРД, Борисов се присъедини към инициативата на опозицията за искане на оставката на Георги Първанов.

От своя страна Първанов отправи критики към Борисов за столичния боклук, като заяви, че вече толкова години не е успял да намери решение за него. Борисов заяви, че няма да води спор с президента, тъй като Първанов е показал, че е част от управляващата тройна коалиция и е в негов интерес тя да оцелее. Именно поради това нападките са отправени към него като столичен кмет.

В действителност проблемите на столицата, свързани не само с боклука, но и с трафика вследствие липсата на удачна инфраструктура, са едно от слабите места на Борисов, които му носят негативи. Това ще бъде използвано и в бъдеще от неговите политически опоненти.

В края на август и началото на септември ГЕРБ прекрати своите коалиционни взаи-

моотношения с ВМРО в общинския съвет на Пловдив и кмета на града, избран с подкрепата на ГЕРБ, Славчо Атанасов (ВМРО). Повод за това стана фактът, че общинска фирма с активи над 5 млн. лева премина в частни ръце заради неизплатен дълг в размер на 50 хил. лева. От ГЕРБ обвиниха за това кмета на града. Въпреки че от ГЕРБ опитаха да формират ново мнозинство в общинския съвет с партиите, членки на Европейската народна партия, това не се случи. Напротив, общинските съветници от ВМРО, "Атака", БСП и ДПС успяха да свалят председателя на общинския съвет от ГЕРБ Йордан Кюмюрджиев и на негово място избраха Илко Илиев от ВМРО. Това е един сериозен удар върху политическото влияние на ГЕРБ в Пловдив, което вероятно ще доведе до преосмисляне на взаимоотношенията на ГЕРБ с ВМРО не само на местно, но и на национално ниво.

2.2.5. "Атака"

През изминалото тримесечие партия "Атака" беше особено активна в своите изяви. Действията на партията и най-вече на нейния лидер показаха две различни и противоречиви лица. В част от своите изяви Волен Сидеров се опитваше да смекчи своята радикална реторика, потвърждавайки тенденция, която се наблюдава през последните месеци. Многократно в свои публични изяви Сидеров призоваваше политическите партии към общи действия в посока изработване на единна национална доктрина, която да осигури национален консенсус по основните приоритети за България, които страната трябва да следва в следващите години. Сред тези приоритети Сидеров очерта търсене на пътища и намиране на мерки за разрешаване на проблемни области като демографския баланс на населението, очертаване на национална стратегия за развитие на образованието, а също така и перспективите пред икономическото развитие на страната и повишаване жизнения стандарт на гражданите. За да се изработи такава национална стратегия, Сидеров призова всич-

ки национално отговорни партии да приемат неговото предложение за свикване на национална кръгла маса подобно на тази, свикана след падането на комунистическия режим.

Сидеров обвини останалите партии, че досега не са отговорили на неговия призив. Това според лидера на Атака е национално безотговорно поведение, показващо, че партиите в България мислят единствено за своите тяснопартийни и групови интереси.

Тези действия на Сидеров, въпреки че се вписват в обичайния и характерен популистски политически стил на партията, показаха едно друго лице на "Атака", различно от това, представено от партията през последните няколко години. Изглежда част от новата стратегия на партията е демонстриране на по-умерен характер с оглед приближаващите избори догодина, в които партията се очертава да получи добър електорален резултат, който би засилил нейната роля и политическа тежест.

В същото време партията се забърка в няколко скандала, свързани с нейни представители. Така например по време на протестите на млекопроизводителите в София депутатът в Европейския парламент, представител на "Атака", Димитър Стоянов, след пререкания с полицията беше арестуван. Стоянов твърдеше, че е бит от полицията, като показва своите рани, за които му е изготвено медицинско свидетелство. Това предизвика протестни акции на "Атака" пред сградата на Районното полицейско управление, в което беше задържан Стоянов. Сидеров поиска обяснение от премиера и министъра на вътрешните работи, за това как е възможно да бъде бит от полицията депутат в Европейския парламент. Министър Михаил Миков заяви, че проверката не е показала, че полицията е превишила своите прерогативи, а само са извършени "дребни административни нарушения". От "Атака" се закахиха да сезират европейските институции.

По време на честванията на националния празник на България по случай Съединението на 6 септември в Пловдив активисти на

"Атака" бяха арестувани след техния протест срещу правителството. Сидеров защити своите последователи, като заяви, че за пореден път полицията е превишила своите правомощия, което според него показва, че "България се е превърнала в полицейска държава, където не се спазват правата на гражданите".

Сред протестните акции на "Атака" е и постоянният палатков лагер пред президентството, който функционира вече повече от два месеца. На него от партията събират подписка за оставката на президента и правителството.

Развитието на "Атака" през последните три месеца показва, че партията и занапред ще демонстрира двойствено лице – от една страна ще се опитва да излезе от своя имидж на радикална партия, каквато по всичко личи е стратегията на нейния лидер, а от друга ще използва своя радикализъм и показни протестни акции тогава, когато има условия за извличане на ползи от увеличаване на общото политическо и социално напрежение в страната.

3. Общественото мнение

През изминалото тримесечие общественото мнение и нагласите на гражданите в страната бяха повлияни от огласените доклади на ОЛАФ и Европейската комисия, които за пореден път изведоха на преден план проблемите на България по отношение на корупцията, организираната престъпност и липсата на адекватни мерки за тяхното ограничаване. Това засили очерталата се вече от години тенденция на растящо недоверие от страна на българските граждани както в политическия елит на страната, така и върху българските институции като цяло. Този проблем се отразява върху състоянието и функционирането на политическата система в страната, тъй като спадащото доверие в институциите рефлектира върху тяхната легитимност.

Показателно за това са редица проучвания на общественото мнение за периода

обект на този анализ. Така например проучване на Маркет ЛИНКС, проведено в края на август, показва, че гражданите оценяват изключително слабо работата на институциите. В скала, която ранжира оценките от 2 (слаб) до 6 (отличен), най-ниска оценка получава парламентът – 2,56, следван от правителството – 2,76. Парламентарната опозиция в страната също е оценена слабо – 2,7, което показва нейната неефективност въпреки постоянните вотове на недоверие, които внася за гласуване в парламента. Тази оценка е показателна и за доверието на избирателите към опозиционните партии в българския парламент.

Президентът Първанов, чиято работа обикновено се оценява по-високо от гражданите през последните години, получава оценка 3,64, което е по-малко в сравнение с месец февруари т.г. (4,02). Това показва, че в общия контекст на работа на институциите в страната, към президента също се наблюдава спад в доверието на гражданите. Показателно за това е спадът в рейтинга на президента, който в сравнение с началото на годината е по-нисък с 12%, като за месец август е 56%. Това измести Първанов от първото място в класацията по рейтинг на политиците, която той държеше неизменно през последните няколко години. Това се дължи на цялостния спад в доверието към политиците от страна на гражданите. Интерес представлява дали тази тенденция ще се запази и в бъдеще. Тогава именно ще могат да се коментират по-точно причините за този спад – дали той се дължи на самата работа на Първанов, или това е конюнктурно явление.

Столичният кмет и лидер на ГЕРБ Бойко Борисов заема първото място в рейтинговата класация на политиците. Интересното в случая е, че и при него се забелязва известен спад в доверието от 2% в сравнение с началото на годината, като за август неговият рейтинг е 66%. Причината за този макар и незначителен спад вероятно трябва да се търси в дейността му като кмет на София, чиито проблеми, свързани с трафика и боклука, се задълбоча-

ват, като това предизвиква недоволството на голяма част от жителите на столицата.

Сред всички останали политици, лидери на водещи партии, се забелязва спад в доверието, като единствено при лидера на "Атака" Волен Сидеров има нарастване на неговия рейтинг от 20% в началото на годината на 26% за месец август. Острият тон на Сидеров по отношение на управляващите както и многобройните му протестни акции през този период изглежда се отразяват положително на неговия рейтинг.

Най-нисък рейтинг сред лидерите на парламентарно представените партии имат Иван Костов (ДСБ) – 9%, Пламен Юруков (СДС) – 10%, Симеон Сакскобургготски (НДСВ) – 11% и Ахмед Доган (ДПС) – 12%.

Спадът в доверието в управляващата тройна коалиция нараства все повече през изминалите месеци. Влияние върху това оказват множество фактори като например постоянните съмнения за корупция, които бяха основен акцент и в доклада на ОЛАФ, по-високата инфлация в сравнение с миналата година, както и липсата на положителна промяна в жизнения стандарт на голяма част от българите. Така например близо 58% считат, че правителството трябва да подаде оставка заради критиките на ЕС, срещу 22,4%, които смятат противното. 48,5% са на мнение, че в страната трябва да се проведат предсрочни избори, като с това не са съгласни 38,3%.

В контекста на приближаващите парламентарни избори през следващата година все по-голям интерес представлява, каква ще бъде конфигурацията на политическите партии в Народното събрание. Проучването на Маркет ЛИНКС показва, че ГЕРБ продължава да бъде лидер в социологичеките проучвания, като за партията биха гласували 28% от избирателите (ръст от 1,2% от началото на годината). БСП получава 15,4% подкрепа, като бележи известен спад с малко повече от 2% в сравнение с месец февруари. "Атака" се нарежда на трето място с 8,4%, което показва увеличаване на подкрепата за тази

радикално дясна популистка партия с близо 2% в сравнение с предишното проучване на Маркет ЛИНКС през февруари. За ДПС биха гласували малко над 5% от избирателите, което показва, че партията държи стабилни електорални позиции.

И това проучване показва тенденцията от последните две години, че шансовете на НДСВ за самостоятелно влизане в Народното събрание са нищожни, тъй като подкрепата за партията е достигнала критични нива – 0,6%. Партиите от дясната опозиция също имат ниска електорална подкрепа, което поставя под въпрос тяхното влизане в следващия парламент. ДСБ получава 2,1%, което означава известен ръст в сравнение с месец февруари, когато има 1,6% подкрепа. Това обаче все още прави проблематично участието на партията в парламента след изборите догодина. Подобна е и ситуацията при СДС, за която биха гласували 1,9% от избирателите.

Формации като ВМРО, новата партия БНД, "Новото време", Демократическа партия нямат шансове за самостоятелно влизане в парламента.

4. Основни изводи и прогнози

1. Политическата ситуация се характеризира с растящо напрежение между политическите партии от управляващата коалиция и опозицията. Водещо място в този сблъсък заемат БСП и основната опозиционна партия – ГЕРБ. Фактически есенният сезон ще сложи началото на предизборната кампания – почти година преди редовните избори. Върху остротата на сблъсъка влияят както редица вътрешни проблеми, така и външни фактори. Сред последните се откроява растящият натиск от ЕС върху страната за елиминиране на корупцията в редица институции и световната ситуация след събитията в Грузия. Не е без значение и световната финансова криза, която се отразява в по-ограничен мащаб върху България. Отношенията с Русия отново стават централна тема на вътрешния дебат. Нарастващите цени

на газа и изобщо инфлацията провокират конфликти между държавни институции, синдикати и работодателски организации. Очакват се нови стачки и протести на засегнати професионални групи през идващите месеци.

2. Въпреки че напрежението в политическия живот се пренася и вътре в управляващата коалиция, няма основания да се счита, че те ще доведат до нейното разпадане и евентуално до предсрочни избори въпреки засиления натиск на опозицията. Най-несигурният партньор в коалицията остава НДСВ, в която има среди, недоволни от присъствието на партията в тройната коалиция, а и са обезпокоени от спадналото електорално влияние на партията (около 1% при избори днес). Същевременно лидерът на партията Симеон Сакскобурготски не дава индикации, че НДСВ ще напусне коалицията, въпреки че на предстоящия конгрес на партията се очакват сблъсъци по темата.

3. Засилват се вътрешните конфликти и в основната партия в управляващата коалиция – БСП. От една страна те резонират в сблъсъка между лявото крило (Стоилов, Лилов и др.) и партийното ръководство около лидера Станишев. Той е обвиняван от левите за либералния икономически курс на правителството и настоява за засилване на социалната политика.

От друга има и разногласия между по-младите и сравнително нови членове на ръководството и "старата гвардия" (Овчаров, Петков), свързано с разместване на пластове в БСП и нейното подмладяване. Като цяло БСП остава сложен конгломерат от противоречиви интереси вследствие на еволюцията на партията от посткомунистическа формация към модерна социалдемократическа партия. Но в навечерието на изборите едва ли може да се очаква разцепление на БСП.

4. В опозицията продължават процесите на реструктуриране. В последните месеци се очертава групиране на по-малките партии – СДС и ДСБ около утвърдилата се като водеща опозиционна партия, ГЕРБ. Под натиска на ЕНП трите партии сключиха неформален съюз с цел провокиране на предсрочни избо-

ри. Тяхната основна инициатива напоследък е подписка сред гражданите за искане оставка на правителството. Според данни от опозицията тя е събрала около един милион подписа. Но като цяло това остава политическа инициатива без реална възможност да предизвика предсрочни избори и по-скоро показва готовност за единни действия на опозицията.

Същевременно всяка от трите партии заявява засега, че ще се яви самостоятелно на следващите избори и едва след тях ще се търсят възможности за формиране на общо правителство.

Крайно дясната партия "Атака" продължава с радикалната си опозиция извън парламента, съчетана с опити за сближаване с ГЕРБ. Неформалният лидер на ГЕРБ Борисов не крие симпатиите си към "Атака" и я тласка към по-умерен курс, който да позволи евентуално сътрудничество с нея, тъй като засега срещу това се противопоставят от ЕНП. След последните избори в Австрия, на които крайно десните партии получиха значителна подкрепа, ЕНП вероятно още по-категорично ще иска разграничаване на ГЕРБ от "Атака".

5. Електоралните нагласи към настоящия момент предвещават сложна конфигурация в следващия парламент между два блока – БСП и ДПС от една страна и ГЕРБ от друга. Ако ГЕРБ не получи абсолютно мнозинство и другите по-малки партии останат извън него, партията ще бъде затруднена да формира правителство. ГЕРБ засега изключва коалиция с БСП и ДПС, а с "Атака", която вероятно ще влезе в следващия парламент, също няма да може, защото пречи отрицателната позиция към нея на ЕНП. БСП и ДПС също няма да получат мнозинство според сегашните данни. Това предвещава "блокиран" парламент и сложни преговори за формиране на правителство, в което безспорно важна роля ще играе президентът Първанов. Но наситената със събития напрегната обстановка през следващите месеци може да промени сегашните нагласи сред гражданите и затова днешните прогнози имат само относителен характер.

За редактора:

Проф. д-р Георги Карасимеонов е ръководител на катедра „Политология“ в Софийския университет, директор на института за Политически и правни изследвания и гл. редактор на списание „Политически изследвания“. От 1991 до 1998 г. е бил председател на Българската асоциация за политически науки.

Контакт: ipls@dir.bg

Адрес

Фондация "Фридрих Еберт"
Бюро България
п.к. 859
ул. "Княз Борис I" 97
1000 София, България

Заявки

Фондация "Фридрих Еберт"
Бюро България
г-жа Емирия Бургазлиева

e-mail: office@fes.bg
факсМ +359 (2) 9802438

Всички текстове са достъпни онлайн
www.fes.bg

Мненията, изразени в тази публикация не съвпадат непременно с тези на фондация "Фридрих Еберт" или на организациите, за които работят авторите.